

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden

Deel-
scores

Nederland en Indonesië. Vier eeuwen contact en beïnvloeding

Maximumscore 2

- 1 Uit het antwoord moet blijken dat de VOC werd opgericht om de handel op Oostindië/Indonesië beter te organiseren en niet om gebied te veroveren.

Maximumscore 4

- 2 Uit het antwoord moet blijken:

A De invloed van de Indonesische cultuur op de Nederlanders die in Indonesië leefden was sterk, doordat veel Nederlanders trouwden of samenleefden met Indonesische vrouwen. Daardoor namen ze Indonesische gebruiken over op het gebied van taal/kleding/voedsel/huiselijk leven/statussymbolen

2

B In Nederland was in deze periode de invloed van de Indonesische cultuur gering, doordat maar een zeer kleine groep mensen in Nederland in direct contact kwam (of was geweest) met de Indonesische cultuur

2

Maximumscore 3

- 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:

• Een kenmerk van de traditionele verhoudingen op Java was de macht van de Javaanse vorsten/de adel over hun onderdanen

1

• Het Cultuurstelsel maakte hiervan gebruik doordat de organisatie van de productie van handelsgewassen werd opgedragen aan de regenten/de Javaanse vorsten / de vorsten werden ingeschakeld in het (dualistisch) bestuur

2

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 6	
4 ☐ A Uit het antwoord moet blijken dat de bron aantoont dat deze politiek een succes is, want de bron laat zien dat een belangrijk deel van de jaarlijkse overheidsinkomsten bestond uit het batig slot / de opbrengst van het Cultuurstelsel	<u>2</u>
B Uit het antwoord moet blijken dat:	
• (in 1870) het Cultuurstelsel werd afgeschaft / de economisch liberale periode begon waarin het vrije ondernemerschap mogelijk werd	<u>1</u>
• in de bron dit zichtbaar wordt in de sterke vermindering (zowel absoluut als procentueel) van de "bijdrage uit Indonesië" aan de schatkist na 1870	<u>1</u>
C Voorbeeld van een juist antwoord is: Het economisch voordeel uit Indonesië blijft bestaan, doordat de winsten van de particuliere Nederlandse ondernemingen naar het moederland blijven vloeien / ondernemingen in Nederland blijven produceren voor de Indonesische markt / handel blijven drijven met Indonesië	<u>2</u>
Maximumscore 3	
5 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat Hahn de verovering van Atjeh door Nederland afkeurt / volgens Hahn de verovering door Nederland plaatsvindt in het belang van 'het kapitaal'	<u>1</u>
Dit laat hij zien door (twee van de volgende beeldelementen):	
• de kapitalisten met hun hoge hoeden die lachend/goedkeurend de vernedering van Atjeh gadeslaan	
• het veel te grote zwaard van de Nederlandse maagd	
• de stoof waarop de Nederlandse maagd staat om haar groter te doen lijken	
• het verwoeste dorp op de achtergrond	
• de knielende/met gebogen hoofden afgebeelde vernederde Atjehers	
per juist beeldelement	<u>1</u>
Maximumscore 2	
6 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: De manier waarop Hahn de gebeurtenis in zijn prent heeft weergegeven sluit aan bij de foto, omdat op de foto zichtbaar is (twee van de volgende):	
• hoe in vol ornaat aanwezige/voldaan kijkende officieren de overgave in ontvangst nemen.	
• de van achteren gefotografeerde/lager staande Atjehse vorst.	
• hoe de hele voorstelling van de foto (de formele overgave in een cirkel van toekijkende Nederlandse figuren) overeenkomt met de encenering van de prent.	
per juist element uit de foto	<u>1</u>
Maximumscore 2	
7 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
A Door onderwijs konden welzijn en welvaart van de bevolking bevorderd worden, omdat beter onderwijs meer geschoolde arbeidskrachten opleverde / een voorwaarde was voor de (moderne) economische ontwikkeling van Indonesië / voorlichting over hygiëne de gezondheid van de bevolking bevorderde	<u>1</u>
B Door onderwijs kon een bijdrage geleverd worden aan de voorbereiding van Indonesië op grotere zelfstandigheid in de toekomst, omdat daarmee een bestuurskader werd opgeleid	<u>1</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
8 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: Het onderwijsbeleid bevordert welzijn en welvaart van de bevolking	
• niet, want Coolhaas neemt waar dat de traditionele verzorgingsstructuur verstoord wordt	<u>1</u>
• conclusie: de kinderen gaan er in hun latere leven op achteruit	<u>1</u>
Het onderwijsbeleid bevordert de voorbereiding van Indonesië op grotere zelfstandigheid in de toekomst (één van de volgende):	
• niet, want Coolhaas neemt waar dat voor de dorpskinderen het onderwijs geen blijvend resultaat heeft	<u>1</u>
• conclusie: zij zullen geen goed geïnformeerde burgers kunnen worden	<u>1</u>
• wel, want Coolhaas neemt waar dat de dorpschoufden en onderwijzers in staat waren tijdschriften te lezen	<u>1</u>
• conclusie: daardoor kan er wel een (bestuurs)kader worden gevormd	<u>1</u>
Maximumscore 2	
9 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: Dat Coolhaas ambtenaar van het Binnenlands Bestuur op de Molukken is geweest, maakt de bron bruikbaar, omdat (één van de volgende):	
• hij direct betrokken is bij de uitvoering van het onderwijsbeleid op de Molukken.	
• hij overzicht heeft over de gevolgen van het onderwijsbeleid in zijn gebied.	
• hij zijn eigen inbreng ter discussie stelt (waardoor zijn conclusie -dat er ook negatieve kanten aan het onderwijsbeleid zijn- wordt versterkt).	
Maximumscore 2	
10 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat de kwestie Nieuw-Guinea leidde tot de nationalisatie van de Nederlandse bedrijven (in 1957–1958), waardoor er een uittocht op gang kwam van de in Indonesië aanwezige Nederlanders.	
Maximumscore 11	
11 ☐ Bij de beoordeling van het artikel dienen de volgende aanwijzingen te worden gevolgd:	
<i>Samenwerken of niet-samenwerken?</i>	
A Voorbeeld van een juist antwoord is: Redenen waarom Soekarno <i>niet</i> wilde deelnemen aan de Volksraad (twee van de volgende):	
• deelnemen aan de Volksraad zou een erkenning van het Nederlands gezag betekenen / medeverantwoordelijkheid voor de genomen besluiten inhouden.	
• binnen het koloniale systeem (waarbinnen de Volksraad valt) konden de belangen van de overheersten nooit volledig behartigd worden.	
• de bestuurlijke veranderingen waren te zeer tot stand gekomen vanuit een vanzelfsprekend Europees superioriteitsgevoel/het Nederlandse bestuur hield de touwtjes stevig in handen.	
per juiste reden	<u>1</u>
<i>Wel</i> deelnemen aan de Volksraad had als voordeel dat (één van de volgende):	
• als G. geen lid zou worden van de Volksraad, hij deze mogelijkheid om zijn opvattingen naar buiten te brengen onbenut liet.	
• voor G. de instelling van de Volksraad vanuit het oogpunt van inheemse invloed op het bestuur een stap vooruit was.	
per juist voordeel	<u>1</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
<p><i>De Japanse bezetting</i> B Voorbeeld van een juist antwoord is: Het nationalisme groeide onder de Japanse bezetting omdat (één van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> • de Nederlanders waren verslagen door een Aziatisch volk, wat het Indonesisch zelfbewustzijn vergrootte. • de Japanners (steeds verdergaande) toezeggingen deden ten aanzien van de onafhankelijkheid. • Indonesiërs bestuurlijke posten innamen, die voorheen niet voor hen toegankelijk waren, wat het Indonesisch zelfbewustzijn vergrootte. • door de Japanse bezetting de afkeer tegen vreemde overheersing groeide. <p>per juiste reden</p>	<p><u>1</u></p>
<p>In de ogen van Soekarno vormde de Japanse bezetting een tijdelijke fase die zou leiden tot onafhankelijkheid; samenwerking met hen zou dit bevorderen</p>	<p><u>1</u></p>
<p>In de ogen van G. zou (één van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> • samenwerking met Japan de onafhankelijkheid niet dichterbij brengen, maar de ene overheerser zou worden vervangen door de andere. • de nationalistische beweging worden bestempeld als een beweging van collaborateurs met een agressor / geen aanvaardbare gesprekspartner meer zijn na de oorlog.	<p><u>1</u></p>
<p><i>Na de oorlog</i> C Uit het antwoord moet blijken dat in de loop van 1947 de tegenstellingen tussen Nederland en de Republiek dermate verscherpten, dat dit leidde tot de Eerste Politieke Actie, waardoor het noodzakelijk werd partij te kiezen. Een Indonesisch nationalist als G. kon nauwelijks meer anders dan de kant van Soekarno kiezen</p>	<p><u>2</u></p>
<p><i>Het standpunt van de krant</i> D Voorbeeld van een juist antwoord is, dat Indonesië Nederland nodig heeft om tot bloei te komen. De Nederlandse bijdrage aan de ontwikkeling van Indonesië moet doorgaan. De keuze is: één rijk of twee ruïnes</p>	<p><u>1</u></p>
<p><i>Tenslotte</i> E Voor een instemmend of afkeurend oordeel van de kandidaat over de stap van G. met een ondersteund passend / historisch argument</p>	<p><u>2</u></p>

De Sovjet-Unie. Een systeem onder spanning

Maximumscore 2

- 12 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Stalin nam afstand van Lenins opvatting, omdat er geen sprake bleek te zijn van het uitbreken van de wereldrevolutie (op korte termijn).

Maximumscore 4

- 13 Uit het antwoord moet blijken dat:
- in het eerste Vijfjarenplan plotseling een centraal gestuurde / grootschalige industrialisatie op gang kwam, dit vormde een breuk met de periode van de NEP waar sprake was van een geleidelijke / zich meer decentraal ontwikkelende industrialisatie 2
  - in het eerste Vijfjarenplan de collectivisatie van de landbouw tot stand kwam, dit vormde een breuk met de (betrekkelijke) zelfstandigheid van de boeren in de NEP om voor de markt te produceren 2

Opmerking

Alleen als na het noemen van een aspect van het eerste Vijfjarenplan een verschil met de NEP wordt aangegeven, mogen er twee scorepunten worden toegekend.

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
14 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat: A Stalin benadrukte dat het communisme/de Sovjet-Unie wereldwijd als vijand werd gezien / de gedachte van de 'kapitalistische omsingeling'/ <i>cordon sanitaire</i> waardoor de dreiging van een nieuwe oorlog levend werd gehouden	<u>2</u>
B Een geïndustrialiseerde Sovjet-Unie in staat zou zijn een sterke defensie op te bouwen waardoor het Westen afgeschrikt zou worden van een aanval op de Sovjet-Unie	<u>2</u>
Maximumscore 3	
15 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: • Uit bron 4a: in de kolchoz was privé-bezit van vee niet meer vanzelfsprekend / er kwamen meer kansen buiten het dorp; dit is een ingrijpende verandering op economisch terrein. • Uit bron 4b: koelakken worden geliquideerd / er wordt (te) hard gewerkt om aan het plan te voldoen; dit is een ingrijpende verandering op sociaal terrein. • Uit bron 4c: in de kolchoz moeten boeren leren samenwerken / kwam de leiding in handen van mensen met fabriekservaring / voelde niemand zich meer verantwoordelijk voor het gereedschap; dit is een ingrijpende verandering op mentaal terrein.	
per juiste -er zijn hierbij meerdere mogelijkheden- combinatie van aan de bron ontleend voorbeeld en indeling (elke van de drie bronnen en categorieën moet één keer gebruikt worden)	<u>1</u>
<i>Opmerking</i> Alleen als een voorbeeld uit de bron ingedeeld wordt in één van de drie categorieën én als de bron niet meer dan één keer wordt gebruikt, mag daarvoor een scorepunt worden toegekend.	
Maximumscore 2	
16 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat bron 4b zich het meest leent voor opname in de propagandacampagne, omdat het initiatief van de opstellers leidt tot een uitbreiding van de ingezaaide grond / het overtreffen van de geplande productie (en daarmee aansluit op de Stachanov campagne).	
Maximumscore 4	
17 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: • In de jaren dertig was er door de massale zuiveringen in de partij meer ruimte voor nieuw partij kader dan in de Brezjnevperiode toen er nauwelijks doorstroming was • In de jaren dertig werden jonge volwassenen nog sterk gedreven door communistische idealen / bestond er veel meer politieke motivatie onder jongeren voor partijfuncties dan in de Brezjnevperiode toen de communistische idealen naar de achtergrond waren gedrongen	<u>2</u> <u>2</u>
<i>Opmerking</i> Alleen indien de kandidaat een vergelijking maakt tussen de situatie in de jaren dertig en de Brezjnevperiode, mogen scorepunten worden toegekend.	
Maximumscore 4	
18 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende): • Op de afbeelding in het midden van de foto is Stalin afgebeeld in een pose die gezag uitstraalt. Dit past in de beeldvorming van Stalin als alwetend en vaderlijk leider. • Stalins portret wordt letterlijk omlijst door jongeren, zodat de foto gebruikt kan worden om te laten zien dat jongeren loyaal zijn aan Stalin. • De jongeren maken een gedisciplineerde en enthousiaste indruk. De foto is dus bruikbaar in het propageren van de Nieuwe Sovjetmens.	
per juiste combinatie van beeldelement en uitleg	<u>2</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2002 - I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
19 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat (twee van de volgende voorbeelden): de Komsomolleden	
<ul style="list-style-type: none"> • het goede voorbeeld gaven / steeds moesten bewijzen zelf een Nieuwe Sovjetmens te zijn. • meewerkten aan alfabetiseringscampagnes op het platteland. • godsdienst bestreden als 'opium van het volk'. • propaganda maakten voor het eerste Vijfjarenplan. • het idee propageerden van de socialistische wedijver.	
per juist voorbeeld	<u>1</u>
Maximumscore 4	
20 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
A Volgens het socialistisch realisme dienen kunstenaars de economische successen van de Sovjet-Unie en de rol van arbeiders te verheerlijken. Olesja wil zich niet inleven in een moderne arbeider, waarmee hij aangeeft als kunstenaar niet uit de voeten te kunnen met het socialistisch realisme	<u>2</u>
B Deze toespraak is opmerkelijk, omdat het in de Stalintijd groot gevaar oplevert voor de eigen veiligheid kritiek te uiten op de officiële koers en Olesja zijn speech houdt in het openbaar/tijdens een congres van Sovjetschrijvers / duidelijk ingaat tegen het officiële partijstandpunt over kunst	<u>2</u>
Maximumscore 4	
21 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Bij I: In de opbouw van de partij was er sprake van verstarring door de gebrekkige doorstroming in de partijhiërarchie / de vergrijzing van de partijtopy (door het ontbreken van grootschalige zuiveringen)	<u>2</u>
Bij II: In de houding ten opzichte van de nationaliteiten was er sprake van stabiliteit door het binden van de etnische elite van de Sovjetrepublieken aan de Sovjetstaat door het geven van voorrechten / het breken met de agressieve nationaliteitenpolitiek van Stalin	<u>2</u>
Maximumscore 2	
22 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none"> • Uit de bron blijkt de sympathie van het rechtbankpubliek voor de 'dieven' / dat de draconische straffen zijn afgeschaft • waaruit volgt dat de beschreven situatie zich moet afspelen tijdens de regeerperiode van Breznev, omdat toen de politieke orde minder repressief / er minder politieke terreur was dan ten tijde van Stalin	<u>1</u>
	<u>1</u>
Maximumscore 2	
23 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat de collectivisatie ideologisch niet is geslaagd omdat de leden van de sovchoz/kolchoz de bezittingen van het bedrijf niet als collectief bezit zien / men heeft niet het idee dat men van elkaar steelt.	
Maximumscore 3	
24 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none"> • er bestond een lage arbeidsmoraal / 'zij doen alsof ze ons betalen, wij doen alsof we werken' • het (onder mannen) veelvoorkomende alcoholisme • veelvoorkomende vormen van diefstal en corruptie	
per juist voorbeeld (er moeten er drie worden genoemd)	<u>1</u>

Bronvermelding

- 1:* G.M. Boissevain, De jongste belastinghervorming in Nederland in verband met de geschiedenis van 's rijksfinanciën sedert de grondwetsherziening van 1848, Amsterdam 1894 in: Martin Bossenbroek e.a., Nederland en Indonesië: Vier eeuwen contact en beïnvloeding, bronnen bij het eindexamenonderwerp geschiedenis 2001–2002, Den Haag 2000, pag. 26.
- 2a:* J.C. Witte, J.B. van Heutsz, een levende legende, Bussum 1976, zonder paginanummer.
- 2b:* Paul van 't Veer, De Atjeh-oorlog, Amsterdam 1980, pag. 241.
- 3:* Dr. W.Ph. Coolhaas, Controleur B.B., herinneringen van een jong bestuursambtenaar in Nederlands-Indië, Utrecht 1985, pag. 39–41.
- 4a:* Sheila Fitzpatrick, Stalin's peasants, resistance and survival in the Russian village after collectivisation, New York/Oxford 1994, pag. 86.
- 4b:* Dimitri Volkogonov, Triomf en tragedie, een politiek portret van Josef Stalin, Houten 1990, pag. 170.
- 4:* Lynne Viola, The best sons of the fatherland, workers in the vanguard of Soviet collectivisation, New York/Oxford 1987, pag. 196.
- 5:* A. Hochschild, De rusteloze geest, Russen herinneren zich Stalin, Amsterdam 1996, zonder paginanummer.
- 6:* T. Frankel, The Russian artist, the creative person in Russian culture, New York 1972, pag. 127.
- 7:* Marius Broekmeyer, Het verdriet van Rusland, Amstelveen 1995, pag. 145.